

Blijvend grasland: een teelt met veel gezichten

Geert Rombouts, Hubert Hernalsteen, Kris De Ridder
Departement Landbouw en Visserij

Meerdere soorten gras vormen een dichte zode en kunnen gedurende meerdere jaren, soms tientallen jaren, in productie gehouden worden, zonder dat ze opnieuw ingezaaid worden. Meerjarig grasland dat in een goede landbouwkundige conditie kan gehouden worden, is economisch voordelig omdat het aanleggen van nieuw grasland vrij kostelijk is en een periode zonder productie voor gevolg heeft. Maar ook op vlak van milieu, klimaat en natuur is het aanhouden van grasland gedurende meerdere jaren altijd een meerwaarde. Denken we maar aan het voorkomen van erosie, opslaan van koolstof en het bieden van een broedplaats voor weidevolgels. Sommige natte percelen zijn enkel geschikt voor landbouwgebruik als blijvend grasland en kunnen of mogen niet gescheurd worden.

Voor het optimaliseren van de productie zowel naar opbrengst als kwaliteit is het meestal economisch bekeken wel interessant om grasland regelmatig te vernieuwen. Voor de beslissing om al dan niet tot vernieuwen van grasland over te gaan, baseert de landbouwer zich best op een beoordeling van de aanwezigheid van landbouwkundig hoogwaardige grassen in de zode. Voor goede productieresultaten zou dat aandeel “goede grassen” niet mogen dalen tot minder dan 75%. Voor doelstellingen die zich eerder richten naar natuurontwikkeling en biodiversiteit is het echter juist interessant dat de aanwezigheid van die soorten eerder afneemt, zodat andere soorten meer kans krijgen om zich te ontwikkelen.

Omdat de streefdoelen vanuit landbouw en natuur niet volledig gelijklopend zijn, ontstaat een soort van spanningsveld. Daarom voelt de wetgever zich geroepen om algemene regels op te leggen en voor een aantal specifieke percelen de vrijheid van uitbating nog verder in te perken. De samenstelling van een graszode wordt in belangrijke mate beïnvloed door het vernietigen van de oude zode gevolgd door heraanleg en door bemesting. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de regels vooral gericht zijn op het beperken van de vrijheid van handelen op dat vlak. Ook het uitstellen van het maaitijdstip kan een belangrijke impact hebben op de samenstelling van de zode. Afspraken of verbintenissen hieromtrent worden meestal beschreven in beheerovereenkomsten vrijwillig afgesloten met individuele landbouwers.

Veel namen met telkens een andere betekenis

Louter teelttechnisch betekent de term *blijvend grasland* dat het de bedoeling is om dit perceel meerdere jaren en liefst zo lang mogelijk in productie te houden vooraleer het opnieuw in te zaaien. Het is de tegenpool van *tijdelijk grasland* dat 1 tot 2 of maximaal gedurende 3 jaar in productie werd gehouden alvorens de grasmat te vernietigen en al dan niet opnieuw in te zaaien met gras of een andere teelt.

De benaming blijvend en tijdelijk grasland wordt echter ook gebruikt in de verzamelaanvraag in het kader van het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB). Werd daarbij vroeger de term *permanent grasland* gebruikt, dan noemt men het sinds 2015 *blijvend grasland (BG)*, maar ook de betekenis

ervan is veranderd. Sommige percelen blijvend grasland worden in de verzamelaanvraag bestempeld als *ecologisch kwetsbaar blijvend grasland (EKBG)*. In de Vlaamse natuurwetgeving wordt de term permanent grasland gebruikt voor cultuurgrond die minimum vier jaar ononderbroken grasland is. Permanent grasland met een belangrijke natuurwaarde is meestal gevat onder de benaming *historisch permanent grasland (HPG)*. Vaak wordt bij de afkorting HPG nog een + of – teken geplaatst als extra maatstaf voor de belangrijkheid.

Gevolgen voor de uitbating

Voor veel percelen blijvend grasland is er een overlap van beschermingsmaatregelen. Het is duidelijk dat in dergelijke gevallen de strengste regels gelden.

1. Natuurgebied

Natuurgebieden zijn duidelijk afgebakend volgens het Gewestplan en bijgestuurd via het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RVS). Als algemene regel voor grasland gelegen in afgebakend natuurgebied geldt een verbod op scheuren en bemesten met uitzondering van bemesting via begrazing van maximum 2 grootvee-eenheden (GVE). Uitzonderingen hierop kunnen toegestaan worden door de beherende organisatie (overheid, natuurvereniging). Op de verzamelaanvraag zijn sommige graslanden gelegen in natuurgebied aangeduid met de code *EKBG*. Bij de afbakening van nieuw of uitbreiding van bestaand natuurgebied, wordt u als landbouwer hiervan op de hoogte gebracht. U kunt dan bezwaar indienen bij de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) tegen de opgelegde beperking van de bemesting op historisch permanent grasland (HPG) van 0 of 100 eenheden stikstof per ha. De *Verificatiecommissie* zal oordelen of u uw perceel al dan niet uitbaat als intensief grasland of akkerland, of deel uitmaakt van de huiskavel. Indien de verificatiecommissie uw bezwaarschrift inwilligt, dan mag u en ook uw opvolger verwant in eerste lijn, het perceel bemesten volgens de algemeen geldende norm of geperkt tot 100 eenheden stikstof per ha. Percelen waarvoor u een dergelijke ontheffing heeft bekomen, zijn op uw verzamelaanvraag aangeduid met de letter *O*, en de huiskavel met de letters *OH*. Het blijvend grasland mag u niet meer scheuren.

Ook buiten afgebakende natuurgebieden worden soms percelen grasland aangeduid als waardevol voor het bereiken van natuurdoelstellingen, en waarbij voorwaarden aan de manier van uitbating worden gesteld. De betrokken landbouwer zal daarvan meestal wel op de hoogte zijn.

2. GLB en grasland

Blijvend grasland onder de randvoorwaarden

Sinds 2005 en tot en met eind 2016 zijn veel bedrijven verplicht om een bepaalde oppervlakte als blijvend grasland aan te houden. Dit is een randvoorwaarde voor het bekomen van rechtstreekse inkomenssteun. Het toewijzen van die oppervlakte aan individuele bedrijven noemt men het individueel referentieareaal of afgekort IRA. De percelen die invulling moeten geven aan dit IRA worden op de verzamelaanvraag aangeduid met een code “P”. Met het verplichten van deze bedrijven om een oppervlakte blijvend grasland aan te houden, kwam men tegemoet aan de eis van de Europa om het areaal blijvend grasland te handhaven.

We gaan niet dieper in op wat allemaal wel of niet mocht binnen dit systeem want vanaf 2017 eindigt dit systeem. Sinds de laatste hervorming van het GLB is het behoud van blijvend grasland niet langer via de randvoorwaarden, maar via de vergroening geregeld. De Vlaamse overheid heeft ervoor gekozen om onder de vergroening af te stappen van het IRA en alle landbouwers

samen verantwoordelijk te stellen om te voldoen aan de eis van Europa voor het aanhouden van het areaal blijvend grasland in Vlaanderen.

Blijvend grasland onder vergroening

Zijn de vergroeningsvereisten *teeltdiversificatie* (vaak derde teelt genoemd) en het aanleggen van *ecologisch aandachtsgebied (EAG)* verplichtingen op bedrijfsniveau, dan is de derde vereiste nl. het aanhouden van *blijvend grasland* een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Zonder in detail te treden komt het er grofweg op neer dat in Vlaanderen de oppervlakte blijvend grasland aanwezig in 2012 en 2015 moet behouden blijven. Een eventuele daling van dat areaal moet binnen de perken blijven zodat de verhouding van het areaal blijvend grasland tot het totale landbouwareaal zeker niet met meer dan 5% daalt ten opzichte van de referentieverhouding. Dit percentage wordt *de ratio* genoemd. Vlaanderen heeft voor dit systeem gekozen omdat het een meer flexibele bedrijfsvoering toelaat voor het individuele bedrijf. Bij toepassing van de normale, economisch meest voordelige praktijk op alle bedrijven, is de kans minimaal dat de ratiotaling meer dan 5% zou bedragen.

Overgang van P naar BG

Voorheen werden de percelen die landbouwers aanhielden om invulling te geven aan hun *individueel referentieareaal (IRA)* aangeduid met de code P. Indien zo een perceel wordt gescheurd, dan moest u minstens eenzelfde oppervlakte opnieuw aanleggen op het zelfde of een ander perceel en dat minimaal gedurende 5 jaar aanhouden (code P1, P2, ..., P5). Dit betekende dat wanneer u een perceel bouwland inzaaide met gras als blijvend grasland, dat dit perceel vanaf het eerste jaar die status meekreeg (code P1). Dit systeem is uitdovend maar blijft wel nog gelden tot eind 2016.

In het nieuwe GLB wordt de term *blijvend grasland (BG)* omschreven als volgt: “*grond met een natuurlijke of ingezaaide vegetatie van grassen of andere kruidachtige voedergewassen die ten minste vijf jaar niet in de vruchtwisseling van het bedrijf is opgenomen*”. Dit houdt in dat een perceel met 5 opeenvolgende jaren gras als hoofdteelt wordt beschouwd als BG. Het is daarbij belangrijk te weten dat ook grasklaver bekeken wordt als grasland. Ook een perceel met Italiaans raaigras dat u bijvoorbeeld om de 2 jaar vernieuwt en opnieuw inzaait met gras of grasklaver, wordt na 5 jaar meegerekend in het areaal blijvend grasland.

Wat als de ratiotaling meer dan 5% zou zijn?

Het zou een bijzonder slechte zaak zijn indien op zeker moment de ratiotaling groter zou zijn dan 5%. Laat ons even veronderstellen dat deze situatie zich in 2017 zou voordoen. Dan is de Vlaamse overheid verplicht ervoor te zorgen dat er geen blijvend grasland meer gescheurd wordt en dat er opnieuw voldoende blijvend grasland aangelegd wordt. Dan keren we als het ware terug naar het minder soepele systeem met een verplicht aan te houden oppervlakte BG op uw bedrijf. Dan wordt immers terug gegrepen naar de situatie van twee jaar terug, en moet u gescheurde percelen BG verplicht opnieuw aanleggen als blijvend grasland!

Maar zoals hierboven reeds gesteld is de kans op overschrijding klein wanneer alle landbouwers een normale economisch optimale bedrijfsvoering hanteren. Het advies moet dan ook eenvoudig en duidelijk zijn: “*Scheur nooit grasland met een goede zodekwaliteit enkel en alleen om de status van BG te ontlopen*”. U moet er ook rekening mee houden dat het aanhouden van minder BG meestal automatisch tot gevolg heeft dat u een grotere oppervlakte EAG moet aanleggen.

Ecologisch kwetsbaar blijvend grasland (EKGB)

Een aantal landbouwers heeft misschien een of enkele percelen blijvend grasland die op de verzamelaanvraag zijn aangeduid met de code *EKGB*. Alle lidstaten moeten in uitvoering van het GLB binnen de Natura2000-gebieden percelen als ecologisch kwetsbaar blijvend grasland aanduiden dat zeker niet geploegd noch gescheurd mag worden. Het zijn percelen waarvan het behoud belangrijk is voor het behalen van de doelstellingen van de Vogel- en Habitatrichtlijn. De Vlaamse overheid heeft daartoe enkel percelen aangeduid waarvan bekend is dat ze een vegetatie hebben met een hoge natuurwaarde en die al volgens het Vegetatiebesluit van 1998 niet mochten gescheurd worden. Het GLB op zich legt dus geen extra beperkingen op, maar biedt enkel een soort van extra toezicht en bescherming. Vlaanderen heeft wel de mogelijkheid om jaarlijks bijkomend percelen aan te duiden als *EKGB*.

Poldergraslanden

Alle historische permanente poldergraslanden zijn op de verzamelaanvraag aangeduid als *EKGB*. Het onderscheid tussen beide regimes kunt u nagaan op de fotoplannen. De percelen of delen van percelen die onder volledige bescherming van de natuurwetgeving vallen kregen een arcering met een volle rode lijn, en de andere werden ook gearceerd maar dan met een rode streepjeslijn.

3. MAP 5 en blijvend grasland

Algemeen genomen legt MAP 5 geen extra beperkingen op voor blijvend grasland op vlak van bemesting. Enkel bedrijven die derogatie aanvragen, mogen hun graslanden, zowel tijdelijk als blijvend, enkel scheuren in de periode van 16 februari tot 31 mei (op zware kleigronden 16 februari tot 15 september). Bovendien mogen percelen blijvend grasland (vroeger P en nu BG) het eerste jaar na scheuren niet bemest worden, tenzij door begrazen. De zode vernietigen met een herbicide wordt gelijkgesteld met scheuren. Indien u een perceel BG scheurt moet u in de verzamelaanvraag de code BGG (*blijvend grasland gescheurd*) opgeven. Bij het indienen van de verzamelaanvraag zal er voor BG percelen waarvoor u een akkerbouwteelt opgeeft als hoofdteelt een, blokkerende vaststelling verschijnen als u daarbij de code BGG niet hebt opgegeven. Deze blokkerende vaststelling wordt niet geplaatst indien u een perceel BG scheurt en opnieuw inzaait met gras of grasklaver. In deze gevallen moet u zelf de code BGG aanduiden.

Voor derogatiebedrijven wordt er met de code BGG rekening gehouden (geen bemesting eerste jaar na scheuren) bij de berekening van de bemestingsruimte. De berekende norm kan u reeds terugvinden in de bemestingsprognoses.

4. Beheerovereenkomsten

U kunt als landbouwer vrijwillig een beheerovereenkomst afsluiten waarbij u er zich toe verbindt om het gras niet te scheuren en/of een verminderde bemesting toe te passen. Percelen die u o.w.v. een beheerovereenkomst aanlegt als grasland, mag u steeds opnieuw omzetten naar bouwland. Ook bij eventuele overschrijding van de ratiotaling moet u deze percelen niet verplicht opnieuw inzaaien met gras.

5. Overzicht

Iedereen zal erkennen dat wat betreft blijvend grasland het in Vlaanderen moeilijk is om in sommige gevallen precies te weten wat wel en wat niet mag. In de meeste gevallen verschaft de verzamelaanvraag u wel de meest belangrijke informatie om u op weg te helpen in de juiste richting.

In de tabel 1 proberen we u voor de meest voorkomende gevallen mee te geven welke regels u al dan niet moet respecteren.

Tabel 1 Overzicht regels voor grasland in functie van aanduidingen op de verzamelaanvraag

Soort grasland	Code VA of fotoplan	Derogatie -bedrijf	Scheuren toegelaten	Periode scheuren beperkt	Bemesting toegelaten	Bemesting toegelaten in jaar van scheuren
Tijdelijk	-	neen	ja	neen	ja	ja
Tijdelijk	-	ja	ja	16/2 – 31/5	ja	ja
Blijvend	BG	neen	Ja*	Neen	ja	ja
Blijvend	BG	ja	Ja*	16/2 – 31/5	ja	neen
Blijvend + historisch permanent	EKBG + arcering volle rode lijn	-	neen	-	Enkel begrazing 2 GVE of i.o.m. beherende organisatie	-
Blijvend + historisch permanent	EKBG + arcering rode streepjeslijn	-	neen	-	ja	-
Blijvend + historisch permanent	EKBG + O of OH	-	neen		Ja volgens ontheffing	-

* Zolang de ratiotaling niet meer dan 5% bedraagt.

Besluit

Vooraf met het nieuw GLB werden enkele belangrijke aanpassingen doorgevoerd in de manier waarop Vlaanderen tegemoet wil komen aan de Europese verplichting voor het behoud van het areaal blijvend grasland. Vlaanderen heeft ervoor gekozen om dit te realiseren via een collectieve verantwoordelijkheid. Individuele bedrijven moeten vanaf 2017 niet langer verplicht een oppervlakte aan blijvend grasland aanhouden. Dit biedt meer vrijheid inzake teelplan op bedrijfsniveau. Voorwaarde is wel dat verhouding van de totale oppervlakte blijvend grasland tot het totaal landbouwareaal in Vlaanderen met niet dan 5% daalt. Onder normale omstandigheden waarbij goed grasland niet onnodig vroegtijdig wordt gescheurd, zou dit geen probleem mogen zijn. Maar indien de ratiotaling onverwacht toch meer dan 5% zou bedragen, volgen onmiddellijk verplichtingen voor individuele bedrijven, namelijk een algemeen scheurverbod en de verplichting om opnieuw blijvend grasland aan te leggen en te behouden. Met een gezonde dosis boerenverstand blijven we daarvan echter bespaard.